

13. december 1938, Praha.

Ministerstvo národnej obrany žiada ministerstvo zahraničných vecí, aby vyslanectvo v Budapešti intervenovalo u maďarskej vlády vo veci prepustenia zajatých príslušníkov Stráže obrany štátu.

Pilné!

Pri rôznych maďarských akciách, podniknutých Maďary v pohraničí československo-maďarském, byl zajat větší počet vojenských osob a příslušníků SOS, kteří jsou v Maďarsku drženi jako váleční zajatci¹. Podle některých zpráv jest hmotný stav těchto zajatců neutěšený a československá delegace pro jednání s Maďarskem dostala dopisy, v nichž zajatci prosí o své vysvobození. Podle sdělení československého vojenského attaché v Budapešti nezačne však československá delegace o této otázce jednati, dokud k tomu nedostane pokyn.

Ministerstvo národní obrany, hlavní štáb dovoluje si požádati tamní ministerstvo, aby zahájilo potřebné jednání s Maďarskem za účelem propuštění těchto zajatců,² kteří ostatně byli proti mezinárodnímu právu do Maďarska odvečeni³.

Současně sděluje ministerstvo národní obrany hlavní štáb, že v zajateckém táboře v Turč. Sv. Martině nachází se t. č. celkem 23 zajatců – maďarských vojáků, kteří byli zajati při vpádu maďarského vojska u Rimavskej Seče⁴ a při jiných pohraničních incidentech a že hlavní štáb ničeho nenamítá, aby tito zajatci byli do Maďarska vyměněni.

Za ministra:
nečitateľný podpis

AMZV ČR, PrS, kart. 65, f. 9, č. 178 535/VI-4/38. Originál, strojopis.

¹ Podľa správy Krajského úradu z 3. 12. 1938 najväčšiemu teroru boli vystavení bývalí príslušníci Stráže obrany štátu, pretože maďarské orgány ich považovali za dobrovoľníkov. V skutočnosti išlo o vojenské oddiely, ktoré boli určené bez predchádzajúceho súhlasu týchto osôb vykonávať obranu hraníc štátu. – AMZV ČR, PrS, kart. 65, f. 9, č. 175 403/VI-4/38.

² Pozri dok. č. 75.

³ MZV 15. 12. 1938 dalo príkaz česko-slovenskej delegácii v Budapešti, aby rokovala o prepustení, resp. o výmene zajatých príslušníkov Stráže obrany štátu maďarskými vojenskými orgánmi. – AMZV ČR, PrS, kart. 65, f. 9, č. 178 535/VI-4/38.

⁴ Pozri VA, Dokumenty I., s. 116, pozn. č. 10.

13. december 1938, Bratislava.

Ministerstvo pravosúdia žiada slovenskú vládu vyriešiť otázku uväznených maďarských teroristov v Ilave, ktorí boli zajatí na území Karpatskej Ukrajiny.

V dňoch 28. a 29. októbra 1938 bolo dopravené z Podkarpatskej Rusi do trestnice pre mužov v Ilave 339 maďarských teroristov, ktorí boli zatknutí česko-slovenským vojskom u obce Šalanky a dopravení najprv do pevnosti v Mukačeve.¹ K umiestneniu týchto teroristov v ilavskej

trestnici dala súhlas vláda Slovenskej krajiny na požiadanie vlády Podkarpatskej Rusi z toho dôvodu, že na Podkarpatskej Rusi nedal sa umiestniť tak veľký počet zatknutých osôb v žiadnom väzenskom ústave. Do uvedenej trestnice boli na to dopravení i ďalší maďarskí teroristi, takže dnes je ich tam 345.

Proti týmto teroristom nebolo zavedené dosiaľ ani riadne trestné, ani stanné pokračovanie, dôsledkom toho nemohli byť vzatí ani do súdnej väzby a zostávajú i naďalej v zaistovacej väzbe policajných či vojenských orgánov.

Ponevác uvedení teroristi vnikli na územie republiky na Podkarpatskej Rusi, kde sa dopustili i trestných činov a kde boli i dopadnutí a zatknutí, nemá žiadny orgán Slovenskej krajiny nad nimi nejaké dispozičné či súdne, či policajné oprávnenia.

Je treba uvážiť pritom tú okolnosť, že zaopatrenie tak veľkého počtu osôb (stravovanie, stráženie, na ktoré je potrebné okrem členov dozornej stráže i 20 četníkov, nehľadiac k iným vecným výdavkom), ide už o značne vysoké obnosy.

Treba vziať v úvahu i to, že trestnica pre mužov v Ilave bola zrušená a v jej budove bol umiestnený Komenského ústav, evakuovaný z Košíc. Nedá sa dobre tedy ani myslieť, aby v jednej budove boli umiestnené dospelé zatknuté osoby s osobami mladistvými, ktoré sa majú vychovávať.

Ministerstvo pravosúdia Slovenskej krajiny dovoľuje si upozorniť na tieto okolnosti a doporučuje, aby v záujme urýchleného likvidovania vecí bolo nalichané na uzavretie dohody medzi vládami česko-slovenskou a maďarskou, týkajúcej sa politickej amnestie, ktorá by sa vzťahovala jak na uvedených teroristov, tak i na príslušníkov republiky Česko-Slovenskej, zatknutých v Maďarsku.

Súčasne sa vyrozumieva o veci ministerstvo zahraničných vecí v Prahe a vláda Podkarpatskej Rusi v Chuste s tým, aby nám zdelila, akým spôsobom hodlá naďalej nakladať s týmito teroristami, ponevác ďalšie ich ponechanie v Komenského ústave v Ilave nie je dobre možné².

Zoznam maďarských teroristov umiestnených v Komenského ústave v Ilave sa pripojuje³.

Za ministra:
P. Teplanský

SNA, ÚPV, kart. 2, č. 1 643. Originál, strojepis.

¹ Maďarskí teroristi nazývaní „szabadosapatok“ prenikli z Maďarska na územie Podkarpatskej Rusi v októbri 1938 a ich cieľom bolo organizovať teroristické akcie, diverznú činnosť, vyvolať hospodárske ťažkosti, nepokoje a chaos medzi obyvateľstvom a tým pripraviť podmienky na zásah regulárnej maďarskej armády. Prvá skupina v sile asi 90 mužov prenikla 9. 10. južne od Berebova a smerovala k Mukačevu, kde ju česko-slovenské vojsko zlikvidovalo. Nasledujúci deň nasledoval útok 400 ozbrojených maďarských teroristov, ktorých posilnené česko-slovenské jednotky a četníctvo rozprášili a vyše 300 teroristov zajali. Podobne boli zlikvidované, resp. sa vzdali aj ďalšie menšie skupiny príslušníkov „szabadosapatok“.

² Česko-slovenská delegácia v subkomisii pre sťažnosti dňa 15. 12. 1938 vyhlásila, že kladne posudzuje otázku riešenia maďarských teroristov uväznených v Ilave, čo maďarská delegácia uvítala. Ich prepustenie závisí najmä od dosiahnutia rýchlej dohody o amnestii medzi Česko-Slovenskom a Maďarskom. – AMZV ČR, PrS, kart. 65, f. 12, č. 179 378/VI-4/38.

³ Zoznam maďarských teroristov nepublikujeme.

14. - 15. december 1938, Bratislava.

Rokovanie česko-slovenskej a maďarskej subkomisie pre sťažnosti o riešení kolonistov slovenskej a českej národnosti na odstúpenom území a o príslušníkoch maďarskej národnosti na Slovensku.

Protokol I - 14. 12. 1938, začiatok: 17.00 hod.¹

Jednanie zahájil pán Dr. Martin Mičura, ktorý privítal delegáciu maďarskú a vyslovil želanie, aby toto jednanie dospelo k čím väčšiemu úspechu².

Pán Sebestyén vo svojej odpovedi sa osvedčuje, že i maďarská vláda je ochotná v tomto smere jednať. Zásadne súhlasí s touto výmenou obyvateľstva avšak s výhradami, ktoré sa týkajú menovite:

1. Maďarská vláda nesúhlasí s tým, aby ochota jej prevziať niektorých občanov maďarskej národnosti z územia Česko-slovenskej republiky junktimovaná bola s otázkou kolonistov.

2. Neprevezme ľudí, ktorí majú byť považovaní za autochtónnych³,

3. aby navzájom vypovedanie Maďarov z územia Česko-slovenskej republiky, hlavne na východe, prestalo.

Odôvodňuje toto stanovisko, najmä pri tomto nemohla by byť reč o výmene takých na Slovensku usadených obyvateľov maďarskej národnosti, ktorí tu už cez dlhé desaťročia bývajú.

Pán Dr. Mičura na vývody maďarského delegáta odpovedá, že slovenská delegácia súhlasí, aby sa počet vymeniť sa majúcih kolonistov ustálil a že ohľadom spôsobu výmeny týchto vyhradzuje si česko-slovenská delegácia odpoveď po porade s príslušnými činiteľmi. Čo sa však týka bodu 3., poznamenáva, že i na maďarské úrady sú ponosy, ktoré vypovedajú teraz už nielen kolonistov, ale aj iných vo veľkom počte. Vyslovuje želanie, aby sa našiel spôsob, podľa ktorého by sa táto vec úspešne vyriešila.

Pán Dr. Fiša sa pripojuje k slovám pána Dr. Mičuru a potvrdzuje, že sa vyskytuje mnoho prípadov okamžitého vypovedania maďarskými úradmi a to tiež vypovedania úradníctva na obsadenom území zostavajúcich filiálok česko-slovenských peňažných ústavov, čo potom na druhej strane pri vyplácaní vkladov naráža na veľké ťažkosti, lebo pre nedostatok personálu tieto peňažné ústavy nie sú v stave ich povinnostiach vyhovieť. Žiada preto, aby v tejto schôdzi bolo ohľadom zastavenia tohto vypovedania učené okamžité opatrenie.

Vedúci maďarskej delegácie pán Sebestyén zdeľuje, že maďarská vláda už v tejto veci učinila opatrenie, ktoré bolo i publikované.

Pán Dr. Mičura ďalej žiada, aby zo strany maďarskej vlády bolo zastavené vymáhanie daňových reštancií od kolonistov na obsadenom území dotiaľ, kým jednanie o otázke týchto nebude skončené.

K tomuto požiadavku sa tiež pripojuje pán Dr. Galla s poznámkou, že nakoľko v týchto prípadoch ide tiež o vymáhanie daní česko-slovenskými úradmi, už odpísaných, zdá sa mu, ako by maďarské úrady neakceptovali daňové záznamy česko-slovenských berných úradov.

Pán Sebestyén sľubuje, že i v tomto ohľade zakročí.

Ďalšia otázka by bola spôsob prevezenia majetku kolonistov. V tomto ohľade tlmočí pán Sebestyén stanovisko maďarskej vlády, ktoré odovzdáva písomne podľa prílohy⁴.

Pán Dr. Mičura v mene česko-slovenskej delegácie súhlasí s bodom 1. a 2. stanoviska maďar-